

Irmina Bondarczuk

Problematyka przesłanek warunkowego umorzenia postępowania karnego

1. Pojęcie i rodzaje przesłanek warunkowego umorzenia postępowania

Wprowadzenie przez ustawodawcę karnego do polskiego systemu prawa instytucji warunkowego umorzenia postępowania miało na celu realizację upatrywanych przez doktrynę i praktykę celów kryminalnopolitycznych. W dążeniu do efektywnego stosowania ukształtowanej instytucji wykształcono zespół norm, tworzących ramy dla przesłanek i procedury stosowania warunkowego umorzenia postępowania³⁸⁸.

W doktrynie istnieje wiele propozycji co do rozumienia terminu „przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego”. Zdaniem A. Marka można je zdefiniować jako „swoiste dla tej instytucji warunki, od spełnienia których uzależnione jest jej stosowanie w prawie dopuszczalnym procesie”³⁸⁹. Natomiast M. Cieślak stwierdza, że są to „okoliczności, które muszą wystąpić w pełnym swoim zespole, aby można było wydać zasadną decyzję o warunkowym umorzeniu”³⁹⁰. Warto również zwrócić uwagę na propozycję A. Zolla, aby pod omawianym pojęciem rozumieć „te okoliczności, które – przy koniunkcyjnym wystąpieniu – pozwolą uznać, że przeprowadzenie rozprawy i wymierzenie oskarżonemu kary nie jest celowe z punktu widzenia funkcji rozprawy i funkcji kary”³⁹¹.

Nauka prawa karnego formułuje różne klasyfikacje przesłanek warunkowego umorzenia postępowania karnego. S. Paweł podzielił przedmiotowe przesłanki na materialne oraz formalne. Do pierwszego rodzaju zalicza on: stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, brak wątpliwości co do okoliczności jego popełnienia oraz dodatnią prognozę społeczną co do sprawcy. Natomiast do przesłanek formalnych należą:

³⁸⁸ T. Kozioł, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 2009, s. 63.

³⁸⁹ A. Marek, *Przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Zeszyty Naukowe UMK, Toruń 1969, s. 137.

³⁹⁰ M. Cieślak, *Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia*, PiP 1971, z. 3–4, s. 618.

³⁹¹ A. Zoll, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, Kraków 1973, s. 53.

dotychczasowa niekaralność sprawcy i zagrożenie karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności³⁹².

Z kolei A. Marek określone w art. 27 § 1 d. k.k. (art. 66 § 1 k.k.) przesłanki podzielił na dodatnie i negatywne oraz bezwzględne i względne. Zdaniem tego autora do przesłanek ujemnych należy zaliczyć przesłankę ustawowego zagrożenia i przesłankę niekaralności. Natomiast do przesłanek pozytywnych należy zaliczyć wszystkie pozostałe³⁹³.

Według A. Marka przesłanki mają charakter bezwzględny, gdy zawsze i w każdym przypadku muszą zostać spełnione, by można było zastosować instytucję warunkowego umorzenia postępowania. W tym sensie wszystkie zawarte w treści art. 27 § 1 i 2 d.k.k. (art. 66 § 1 i 2 k.k.) mają charakter bezwzględny, ponieważ muszą one wystąpić kumulatywnie. Charakter względny – zdaniem tego autora – mają przesłanki wówczas, gdy w zależności od oceny organu procesowego mogą, ale nie muszą być wymagane³⁹⁴.

Warto zwrócić uwagę także na podział przesłanek warunkowego umorzenia postępowania przyjęty przez K. Kukawkę, który wyróżnił przesłanki o charakterze bezwzględnym i względnym, ponadto dokonując podziału przesłanek bezwzględnych na dwie grupy: obiektywne – niezależne od oceny organu procesowego, jak niekaralność za przestępstwo umyślne oraz ustawowe zagrożenie karą, oraz wysnute z oceny przeprowadzonych w postępowaniu karnym dowodów z uwzględnieniem wskazań wiedzy i doświadczenia organu orzekającego w przedmiocie warunkowego umorzenia, takich jak nieznaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu, nie budzące wątpliwości okoliczności popełnienia czynu oraz postawa sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia, które uzasadniają przypuszczenie, że pomimo warunkowego umorzenia będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa (art. 27 § 1 d.k.k. – odpowiednik art. 66 § 1 k.k.)³⁹⁵.

³⁹² S. Paweła, *Formy resocjalizacji skazanych bez pozbawienia wolności*, Przegląd Penitencjarny, 1970, nr 2, s. 36.

³⁹³ A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w polskim ustawodawstwie karnym*, Toruń 1971, s. 48.

³⁹⁴ *Ibidem*, s. 48.

³⁹⁵ K. Kukawka, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*, Warszawa 1971, s. 6–7.

Z kolei A. Zoll zakwalifikował przesłanki warunkowego umorzenia do dwóch grup: „okoliczności, które warunkują niecelowość kontynuowania postępowania karnego z przyczyn polityczno-kryminalnych” (do tej grupy należą przesłanki dotyczące czynu oraz osoby sprawcy czynu przestępnego) oraz okoliczności, które warunkują niecelowość postępowania karnego z „przyczyn pewnych gwarancji procesowych dla sprawcy bądź konieczności zabezpieczenia materiału dowodowego na wypadek konieczności podjęcia postępowania” – do tych przesłanek A. Zoll zaliczył brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu³⁹⁶.

Warto odnotować także klasyfikację przesłanek warunkowego umorzenia postępowania zaproponowaną przez Z. Świdę. Autorka dzieli przedmiotowe przesłanki na dwie grupy. Do pierwszej grupy należą przesłanki związane z popełnionym przestępstwem, które nie może być zagrożone karą przekraczającą 3 lata, a wina sprawcy i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne oraz okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości. Z kolei druga grupa przesłanek dotyczy osoby oskarżonego. Są to następujące warunki: niekaralność oskarżonego, jego postawa, warunki osobiste i dotychczasowy sposób życia, które uzasadniają przypuszczenie, że mimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa (art. 66 § 1 k.k.). Autorka podkreśla, że ta grupa przesłanek może podlegać rozważeniu wyłącznie w razie spełnienia przesłanek wskazanych w grupie pierwszej³⁹⁷.

W treści art. 66 Kodeksu karnego zostały wskazane enumeratywnie okoliczności, których łączne spełnienie umożliwia zastosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania. Są to: 1) nie znaczna wina sprawcy i społeczna szkodliwość czynu; 2) brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu; 3) brak uprzedniej karalności sprawcy za przestępstwo umyślne; 4) pozytywna prognoza kryminologiczna sprawcy; 5) zagrożenie czynu karą, która nie przekracza 3, a w szczególnych przypadkach 5 lat pozbawienia wolności; 6) pojednanie się sprawcy z pokrzywdzonym, naprawienie lub uzgodnienie sposobu naprawienia szkody w przypadku czynu zagrożonego karą do 5 lat pozbawienia wolności (przesłanka dodatkowa).

³⁹⁶ A. Zoll, *Materialnoprawna...*, s. 96.

³⁹⁷ Z. Świda, *Uwagi o warunkowym umorzeniu postępowania*, [w:] Z. Cwiąkański, G. Artymiak (red.), *Współzależność prawa karnego materialnego i procesowego*, Warszawa 2009, s. 263.

2. Przesłanki stopnia społecznej szkodliwości czynu i stopnia winy

Zastosowanie warunkowego umorzenia postępowania stanowi formę prawnokarnej reakcji na popełniony czyn zabroniony, poprzez którą organ procesowy dokonuje stwierdzenia, że oskarżony dopuścił się zarzucanego mu przestępstwa i jest winnym jego popełnienia. Jednakże okoliczność wystąpienia w procesie wszystkich niezbędnych przesłanek omawianej instytucji nie wiąże się i nie jest tożsama z przyznaniem się oskarżonego do winy. Należy bowiem zauważyć, że brak przyznania się oskarżonego do winy nie stanowi przesłanki negatywnej do zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego oraz nie stanowi przeszkody procesowej. Powyższa okoliczność w świetle przesłanek wymienionych w art. 66 k.k. nie wyłącza zastosowania warunkowego umorzenia postępowania³⁹⁸.

Warunkowe umorzenie postępowania karnego jest immanentnie związane ze stwierdzeniem winy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że dokonanie oceny, czy wina jest znaczna, czy też nie, wymaga pierwotnego uznania, że sprawca czynu zabronionego w ogóle ponosi winę³⁹⁹. Całokształt materiału dowodowego zebranego w danej sprawie musi wskazywać na stopień społecznej szkodliwości czynu i stanowić podstawę do przypisania sprawcy winy. Sąd, rozstrzygając w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania karnego, wyraża tym samym przekonanie, iż oskarżony jest sprawcą zarzucanego mu czynu. Jeżeli natomiast wystąpią jakiegokolwiek wątpliwości co do sprawstwa oskarżonego, ustawa kategorycznie zabrania stosowanie instytucji warunkowego umorzenia postępowania.

Ustawowy wymóg, by „okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości”, implikuje w płaszczyźnie materialnoprawnej konieczność wcześniejszego stwierdzenia winy oskarżonego. Natomiast wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu pociągają za sobą wątpliwości co do oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz stopnia winy⁴⁰⁰. Kwestia zawinienia musi być dla organu orzekającego bezsporna. Zatem każde nieuzasadnione przypuszczenie uczynione w tym względzie będzie uniemożliwiało zastosowanie instytucji warunkowego umorzenia

³⁹⁸ O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2005, t. I, s. 206.

³⁹⁹ Wyrok SN z dnia 9 stycznia 2002 r., III KKN 303/00, LEX nr 75033.

⁴⁰⁰ T. Kozioł, *Warunkowe...*, s. 94–95.

postępowania, a w razie wydania mimo to wyroku będzie stanowił podstawę do jego zaskarżenia. Przy stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania sąd musi się opierać się na kompletnym materiale dowodowym zebranym w toku postępowania, a świadczącym o tym, że oskarżony jest sprawcą przestępstwa. Jeżeli natomiast w sprawie istnieją niewyjaśnione okoliczności, to w oparciu o zasadę *in dubio pro reo* należy rozstrzygać je na korzyść oskarżonego⁴⁰¹.

Podejmując decyzję o warunkowym umorzeniu postępowania karnego, nie wystarczy stwierdzić, że czyn zabroniony został popełniony czy że przypisanie sprawstwa nie budzi w konkretnej sytuacji wątpliwości. Należy wszystkie okoliczności popełnienia czynu przestępnego przypasować do konkretnej osoby odpowiedzialnej za ten czyn. Ustalenie tych okoliczności jest niezbędne dla zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Kolejną przesłanką warunkującą zastosowanie warunkowego umorzenia postępowania karnego jest nie będąca znaczną społeczną szkodliwością czynu, przy czym jej wyznacznikiem jako cechy jest kompleks okoliczności wymienionych w art. 115 § 2 k.k., takich jak: rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, waga naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywacja sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Wartościowanie powyższych okoliczności dokonuje się w oparciu o zaistniałą *in concreto* sprawę, dlatego też ich karnoprawna doniosłość nie może być jednaka dla indywidualnie wyodrębnionego czynu⁴⁰². W prawie karnym społeczna szkodliwość czynu występuje w ujęciu przedmiotowo-podmiotowym, tzn. o jego przedmiocie i kryteriach oceny decyduje analiza przedmiotowych i podmiotowych znamion konkretnego czynu zabronionego. Do elementów przedmiotowych czynu należy zaliczyć rozmiar zaistniałej szkody lub grożące niebezpieczeństwo, sposób działania sprawcy, okoliczności czasu i miejsca popełnienia czynu, jeżeli oczywiście mają wpływ na zaistniałe zabronione zachowanie. Elementami podmiotowymi czynu są wina i możliwość stopniowania jej nasilenia. Strona podmiotowa dzieli się natomiast na umyślność i jej

⁴⁰¹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 261.

⁴⁰² Wyrok SN z 1 lutego 2006 r., V KK 226/05, OSNKW 2006, nr 5, poz. 44.

odcienie oraz na stopień lekkomyślności lub niedbalstwa, a także pobudki, motywów oraz cele sprawcy⁴⁰³.

Stopień społecznej szkodliwości czynu należy do zespołu ustawowych znamion przestępstwa. Dotychczasowe życie sprawcy, jego sytuacja osobista, warunki, a także zachowanie się po popełnieniu czynu są zaś z tego zakresu wyłączone, choć mają istotne znaczenie dla oceny czynu sprawcy. Zatem *definiendum* społecznej szkodliwości czynu nie powinno być kształtowane w oparciu o elementy dotyczące osoby sprawcy. Wypada jednak zauważyć, że te wyznaczniki odgrywają istotną rolę w procesie stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego⁴⁰⁴.

Zgodnie ze sformułowaniem zawartym w art. 115 § 2 k.k.: „Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę (...)”. Zawarte w powyższym przepisie elementy, zgodnie z rozpowszechnionym w doktrynie poglądem, ustalają reguły kluczowe dla wykładni stopnia społecznej szkodliwości czynu⁴⁰⁵. Ponadto w ujęciu tego przepisu wskazano na sam byt społecznej szkodliwości czynu – kształtując jej istotę poprzez określenie przedmiotu oceny. Kwantyfikacja stopnia społecznej szkodliwości zostaje dokonana przez sąd w toku toczącego się przed nim postępowania i by zaistniała możliwość zastosowania instytucji warunkowego umorzenia, stopień społecznej szkodliwości musi być określony jako nie będący znacznym. W Kodeksie karnym nie zostały wskazane mierniki ani kryteria, wedle których można by dokonać takiej oceny. Stopniowanie społecznej szkodliwości czynu jest bowiem możliwe wyłącznie co do konkretnego czynu zabronionego. Takie rozwiązanie oznacza przyznanie sądowi szerokiego zakresu swobody w wymierzaniu stopnia społecznej szkodliwości czynu. Jednakże w doktrynie wskazuje się, że oceny tej przesłanki należy dokonywać w dwóch aspektach – w pierwszym z nich bada się byt i natężenie społecznie ujemnej treści czynu, natomiast w drugim ocenę

⁴⁰³ A. Marek, *Warunkowe...*, s. 98.

⁴⁰⁴ M. Bojarski, M. Filar, O. Górniok, P. Hofmański, M. Kalitowski, A. Kamiński, L.K. Paprzycki, E. Pływaczewski, W. Radecki, Z. Sienkiewicz, Z. Siwik, R.A. Stefański, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, L. Wilk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 228.

⁴⁰⁵ Tak np. G. Rejman, [w:] G. Rejman (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 1413.

ujemnej treści odnosi się do przewidywanej reakcji prawnokarnej⁴⁰⁶. Każda sprawa, w której zachodzi możliwość warunkowego umorzenia postępowania wymaga zatem od sądu wartościowania konkretnego czynu – rozpatrzenia indywidualnych cech sprawcy, a także dokonania obiektywnej oceny dowodów⁴⁰⁷.

Należy także nadmienić, iż normatywne granice umożliwiające stosowanie warunkowego umorzenia postępowania można wyznaczyć w oparciu o należące do języka prawniczego pojęcie drobnej przestępczości, tj. czynów cechujących się małym stopniem społecznej szkodliwości. Ustawodawca wykluczył bowiem możliwość orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania karnego wobec sprawców, którzy dopuścili się przestępstwa o dużym natężeniu ładunku społecznej szkodliwości. Ustawa eliminuje mianowicie z zakresu zastosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania zbrodnie oraz występki o stopniu społecznej szkodliwości wyższym niż nie będący znacznym.

3. Brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia przestępstwa

Procesową przesłanką niezbędną do uruchomienia warunkowego umorzenia postępowania karnego jest brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu. Wystąpienie powyższej okoliczności pełni dwie podstawowe funkcje – gwarancyjną, polegającą na ochronie oskarżonego przed bezprawnym skazaniem z powodu braku dostatecznych dowodów popełnienia przez niego czynu zabronionego, oraz funkcję zabezpieczającą kontynuację postępowania, w sytuacji gdy w okresie próby skazany nie wypełnia nałożonych na niego obowiązków.

Należy zauważyć, że zaistnienie omawianej przesłanki jest w dużej mierze uwarunkowane sprawnością przeprowadzenia danego postępowania. Postępowanie dowodowe powinno zwłaszcza zostać przeprowadzone w zakresie umożliwiającym wyjaśnienie wszystkich wątpliwości co do stanu faktycznego sprawy. Wszystkie okoliczności czynu muszą zostać dowodowo potwierdzone. Niezbędne jest zebranie i przedstawienie w sprawie wszystkich dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego zarzucanego mu czynu. Niedopuszczalne jest natomiast stosowanie warunkowego umorzenia postępowania, gdy

⁴⁰⁶ J. Zientek, *Karygodność i wina jako przesłanki odpowiedzialności karnej w nowym kodeksie karnym*, PiP 1998, nr 6, s. 25–26.

⁴⁰⁷ A. Marek, *Warunkowe ...*, s. 95.

zaistnieje potrzeba uzupełnienia postępowania przygotowawczego. Ponadto środka tego nie można orzec, jeżeli przedstawiony materiał dowodowy nie pokrywa się z przesłankami zawartymi w art. 66 k.k.⁴⁰⁸ Rolę faktycznego „kontrolera” w stosowaniu instytucji warunkowego umorzenia postępowania pełni zatem sąd, który zobowiązany jest do bezpośredniego zbadania całego materiału dowodowego w konkretnej sprawie. Może on warunkowo umorzyć postępowanie karne tylko wówczas, jeżeli fakt popełnienia przestępstwa zostanie udowodniony i wszelkie okoliczności zaistniałego zdarzenia zostaną dowodowo wyjaśnione⁴⁰⁹. Wszelkie niejasności uniemożliwiają w szczególności postawienie prawidłowej prognozy kryminologicznej, wykluczając możliwość warunkowego umorzenia postępowania.

Orzeczenie warunkowego umorzenia postępowania karnego w sprawie, w której występują wątpliwości dowodowe oraz niewyjaśnione okoliczności jest kwestią sporną w doktrynie. Zdaniem A. Gaberlego do zastosowania tego środka probacyjnego potrzebne jest wypełnienie ustawowych przesłanek. Jeżeli ustawa uzależnia stosowanie warunkowego umorzenia postępowania karnego od spełnienia odpowiedniej normy, to „problem zostaje przesunięty z płaszczyzny działania *in dubio pro reo* na płaszczyznę ustawowej regulacji”. Innymi słowy, należy wykluczyć możliwość zastosowania warunkowego umorzenia postępowania w chwili pojawienia się wątpliwości co do osoby sprawcy⁴¹⁰.

Z kolei A. Zoll twierdzi, że przesłanka owa pełni służebną rolę wobec pozostałych przesłanek omawianej instytucji, ponieważ ma charakter procesowy. Wątpliwości co do zakresu odpowiedzialności oznaczają zatem wątpliwości o charakterze merytorycznym. Autor konstatuje, że „nie ma racjonalnych powodów, aby przy sporządzaniu aktu oskarżenia lub wydania wyroku skazującego obowiązywała zasada *in dubio pro reo*, a nie obowiązywała co do podstaw warunkowego umorzenia postępowania karnego”⁴¹¹.

Ostatecznie w świetle regulacji Kodeksu karnego z 1997 r. ustawodawca opowiedział się za pierwszym z prezentowanych rozwiązań.

⁴⁰⁸ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 302.

⁴⁰⁹ K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna*, Kraków 1998, s. 481.

⁴¹⁰ A. Gaberle, *Kodeks karny*, Warszawa 1977, s. 161.

⁴¹¹ A. Zoll, *Materialnoprawna.....*, s. 93.

W obowiązującej ustawie karnej przyjęto założenie, że nie należy hierarchizować przesłanek warunkowego umorzenia postępowania. Tym samym należy odnieść się krytycznie do wszelkich prób ich wartościowania. Do zastosowania omawianej instytucji niezbędne jest bowiem wystąpienie wszystkich przewidzianych ustawą karną warunków⁴¹².

4. Przesłanka niekaralności sprawcy

Postępowanie karne można warunkowo umorzyć wyłącznie wobec sprawcy niekaranego uprzednio za przestępstwo umyślne. Porównując obecne rozwiązanie z art. 27 § 1 d.k.k. z 1969 r., widać wyraźne rozszerzenie zakresu stosowania omawianej instytucji. Kodeks karny z 1969 r. wykluczał możliwość stosowania warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do sprawców uprzednio karanych za jakiegokolwiek przestępstwo. Dotychczasowa karalność za przestępstwo umyślne w obecnym stanie prawnym stanowi warunek, którego ziszczenie się wyklucza możliwość zastosowania warunkowego umorzenia postępowania. Współczesna kryminologia upatruje zjawisko uprzedniej karalności jako negatywną przesłankę prognostyczną. Takie rozwiązanie spotkało się z krytyką m.in. J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewskiego, według których „badania empiryczne (...) pomijając szczególne przypadki, nie pozwalają na przyjęcie twierdzenia, że dotychczasowa karalność, nawet za przestępstwo umyślne, sama w sobie przesądzała negatywną prognozę”, gdyż zabronione zachowanie mogło zostać wywołane czynnikami całkowicie niezależnymi od sprawcy⁴¹³.

Warto przytoczyć także tezę wyroku Sądu Najwyższego z 5 października 2006 r., w którym wyrażono pogląd, że treść art. 66 § 1 k.k. nie pozwala twierdzić, że wymaganie niekaralności doznaje jakiegokolwiek ograniczenia. Nie można więc utrzymywać, że warunek niekaralności jest spełniony zarówno wtedy, kiedy wobec oskarżonego nie zapadł prawomocny wyrok skazujący za przestępstwo umyślne, jak i wtedy, kiedy wyrok taki wprawdzie zapadł, lecz Sąd nie powziął o nim wiadomości. O ile oczywiście jest, że ustalenie, iż oskarżony jest osobą prawomocnie skazaną za przestępstwo umyślne musi wynikać z dowodów, o tyle błędne przyjęcie niekaralności może być kwestionowane

⁴¹² K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks...*, s. 481.

⁴¹³ J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski, *Kryminologia*, Gdańsk 1999, s. 315.

z chwilą wskazania dowodu, że warunek niekaralności nie został spełniony⁴¹⁴.

Nie można warunkowo umorzyć postępowania karnego w razie zaistnienia sytuacji kontratypowych – wyłączających bezprawność czynu lub zawinienia sprawcy, np. w wypadku stwierdzenia, że sprawca ten działał w obronie koniecznej, w stanie wyższej konieczności, pod wpływem błędu co do okoliczności stanowiącej zamię czynu zabronionego lub w stanie niepoczytalności. Warunkowe umorzenie postępowania może mieć natomiast szerokie zastosowanie w sprawach o przestępstwa nieumyślne, gdy skutki tego przestępstwa nie pociągnęły za sobą poważnych następstw, a także w przypadku przestępstw mniejszej wagi. W sprawach o występki popełnione w stanie nietrzeźwości, warunkowe umorzenie postępowania karnego należy jednakże stosować z należytą powściągliwością.

Nowy kodeks karny przyjął zasadę „rygoryzmu elastycznego” w stosunku do sprawcy, który popełnił przestępstwo, a co do którego po wyczerpaniu ustawowych przesłanek można zastosować warunkowe umorzenie postępowania karnego. Wobec tego, przy zgodzie z hipotezą normy prawnej z art. 66 k.k., zakresem tego przepisu objęte są osoby: 1) którym nigdy nie przedstawiono zarzutu popełnienia przestępstwa lub które zostały w wyniku postępowania karnego uniewinnione, wobec których umorzono postępowanie na jakiegokolwiek podstawie, łącznie z amnestią lub abolicją, a także osoby, wobec których stosowano jedynie środki zabezpieczające; 2) wobec których uprzednio warunkowo umorzono postępowanie karne; 3) uprzednio karane dyscyplinarnie przez właściwe organy; 4) wobec których uprzednio orzeczono środki wychowawcze lub poprawcze; 5) karane za przestępstwo nieumyślne; 6) karane za przestępstwo skarbowe; 7) wobec których sąd, skazując je za przestępstwo, odstąpił od wymierzenia kary⁴¹⁵. Do powyższej kategorii osób nie można jednakże zaliczyć osób skazanych za przestępstwo umyślno-nieumyślne, chyba że nastąpiło zatarcie skazania⁴¹⁶.

⁴¹⁴ Wyrok SN z 5 października 2006 r., II K 17/06, LEX nr 202109.

⁴¹⁵ T. Kozioł, *Warunkowe...*, s. 108.

⁴¹⁶ A. Marek, *Warunkowe...*, s. 126.

5. Przesłanka pozytywnej prognozy kryminologicznej

Sąd, stosując warunkowe umorzenie postępowania karnego, obowiązany jest brać pod uwagę pozytywną prognozę kryminologiczną sprawy przestępstwa. Taka prognoza powinna być potwierdzona zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. W toku postępowania sądowego sąd bada i analizuje warunki osobiste oraz postawę konkretnego oskarżonego. Pozytywna prognoza oznacza uzasadnione przypuszczenie, że sprawca pomimo orzeczenia wobec niego warunkowego umorzenia postępowania i odstąpienia od wymierzenia mu kary będzie w przyszłości przestrzegał porządku prawnego. Proces wychowawczy wobec niego sąd będzie mógł przeprowadzić przy pomocy nałożenia na niego obowiązków, wykonywanych w warunkach wolności kontrolowanej. Osoba, wobec której zastosowano warunkowe umorzenie postępowania karnego, obowiązana jest przestrzegać porządek prawny i nie może go w żaden sposób naruszyć. Natomiast przez naruszenie porządku prawnego należy rozumieć nie tylko popełnienie przez sprawcę występku czy wykroczenia, ale również dopuszczenie się przez niego naruszeń dyscyplinarnych.

Podstawą do zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego jest nie tylko dotychczasowa niekaralność sprawcy za przestępstwo umyślne, ale również jego sposób życia, właściwości oraz warunki osobiste. Oceniając dotychczasowy sposób życia sprawcy, sąd bierze pod uwagę zachowanie się oskarżonego przed popełnieniem przestępstwa oraz wzajemne relacje między najbliższymi. Organ procesowy analizuje zachowanie się sprawcy po popełnieniu przestępstwa: naprawienie szkody lub staranie się o jej naprawienie, okazany żal, stosunek do popełnionego czynu. Zatem wszystkie okoliczności, jakie wystąpiły do czasu wydania wyroku w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania karnego.

Dokonując oceny właściwości i warunków osobistych sprawcy czynu, sąd musi zbadać charakter sprawcy, posiadanie lub brak nałogów, poziom umysłowy i moralny, stosunek do pracy, a ponadto to, czy sprawca czynu przebywał w środowisku zdemoralizowanym oraz jakie posiada warunki rodzinne i materialne⁴¹⁷. Sąd, opierając się na tych okolicznościach, musi wykazać się dużym doświadczeniem życiowym, wydaje się, że wręcz koniecznym jest posłużenie się poza normatywną

⁴¹⁷ *Ibidem*, s. 119.

aksjologią. Ustalenie właściwej prognozy zależy od wnikliwej analizy okoliczności i warunków, w których popełniono przestępstwo. Zebranie wszystkich danych jest jednym z obowiązków organów prowadzących postępowanie. Należy zaś podkreślić, że dopiero łączna ocena postawy, właściwości, a także dotychczasowego sposobu życia daje możliwość właściwej prognozy co do postępowania oskarżonego w przyszłości⁴¹⁸.

Organ procesowy musi zbadać postawę sprawcy wobec dóbr chronionych prawem karnym, które swoim postępowaniem naruszył. W tym celu należy odwołać się do zasad współżycia społecznego, cech charakteru, warunków środowiskowych i rodzinnych⁴¹⁹.

Sąd, biorąc pod uwagę możliwość zastosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego, zobowiązany jest także do zbadania osoby oskarżonego pod kątem indywidualnej prognozy na przyszłość. Stosując środki probacyjne, należy dokonać wnikliwej analizy postawy sprawcy, tak aby móc wpłynąć na sprawcę przestępstwa w taki sposób, żeby jego stosunek do naruszonego dobra w przyszłości uległ pozytywnemu przeobrażeniu, tym samym – by uniknąć popełnienia przez niego kolejnego przestępstwa.

W naukach humanistycznych przyjmuje się, że zachowanie człowieka determinują określone prawidłowości. Według J. Jasińskiego osoby „zblizone do siebie pod pewnymi względami zachowują się jak ludzie, których dziedzictwo kulturowe jest podobne, którzy kształtowani zostali w analogiczny sposób przez środowisko społeczne, mając tendencje do reagowania podobnym zespołem zachowań na podobne bodźce sytuacyjne”⁴²⁰. Jednakże reguła ta nie zawsze się sprawdza. Każdy człowiek jest pewnym indywiduum i postępuje we właściwy tylko jemu sposób. Badania dotyczące prognozy opierają się natomiast na modelowych założeniach dotyczących możliwości zachowania się określonej jednostki w przyszłości.

Organ skupiający się na prognozie indywidualnej sprawcy przestępstwa może korzystać w tym celu z dwóch metod. Jedną z nich jest prognoza naukowa, której założenia opierają się na uwzględnieniu cech osobowości w odniesieniu do dotychczasowego trybu życia,

⁴¹⁸ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1997, s. 394.

⁴¹⁹ O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks...*, t. I, s. 603.

⁴²⁰ J. Jasiński, *W kwestii prognozy rozmiarów przestępczości w Polsce*, PiP 1970, nr 11, s. 341.

tj. sytuacji rodzinnej, społecznej oraz zawodowej. Natomiast druga metoda, tzw. prognoza intuicyjna, odwołuje się do doświadczenia życiowego, przekonań danej osoby oraz „wiary w człowieka”⁴²¹. W znacznej mierze sąd kształtuje swe ustalenia w oparciu o prognozę intuicyjną. Wiąże się to z tym, że w toczącej się sprawie, w której zgromadzone przez organ dane osobopoznawcze nie są wyczerpujące, organ procesowy dokonuje oceny dowodów w oparciu o własne wskazania wiedzy oraz doświadczenia życiowego.

Ustawodawca wyodrębnił jednakże pewien zespół czynników, na podstawie których organ procesowy powinien dokonywać oceny kryminologicznej sprawcy, są to: postawa sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia. Istotne znaczenie ma zwłaszcza postawa sprawcy wobec naruszonego dobra, a także jego zachowanie po popełnieniu przestępstwa. „Ustalenie, że czyn zabroniony stanowi wyraz trwałej antyprawnej postawy sprawcy, stanowi negatywną przesłankę prognostyczną o pierwszorzędnym znaczeniu”⁴²².

Należy zauważyć, że każda prognoza jest sądem hipotetycznym, zawsze zatem obarczona jest niepewnością. Sąd jedynie przypuszcza, zakłada prawdopodobieństwo określonego zdarzenia. Występuje tu także działające *pro futuro* domniemanie, że oskarżony nie popełni ponownie przestępstwa o podobnym charakterze⁴²³. Jest to w istocie warunek rozwiązujący się, którego ziszczenie się, zgodnie z przesłanką pozytywnej prognozy, powoduje, że umorzenie z mocy prawa przestaje być „warunkowe”⁴²⁴. Powyższe przypuszczenie musi jednakże znajdować potwierdzenie w postawie sprawcy, jego dotychczasowej niekaralności za przestępstwo umyślne, właściwościach i warunkach osobistych oraz w sposobie życia.

6. Przesłanka ustawowego zagrożenia

Zgodnie z art. 66 § 2 k.k. warunkowe umorzenie postępowania karnego może być stosowane do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat. Zgodnie z tą przesłanką,

⁴²¹ L. Lernell, *Współczesne zagadnienia polityki kryminalnej*, Warszawa 1978, s. 147.

⁴²² Zob. uchwała SN z dnia 29 stycznia 1971 r., VI KZP 26/69, OSNKW 1971/3 poz. 33.

⁴²³ A. Marek, *Warunkowe...*, s. 95.

⁴²⁴ *Ibidem*, s. 69.

należy brać pod uwagę zasadnicze zagrożenie karą przewidziane w tymże przepisie, a nie wysokość wymierzonej konkretnie kary, która może być zmniejszona lub zwiększona ze względu na indywidualne okoliczności sprawy. W związku z tym, jeżeli popełnione przestępstwo zagrożone jest karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności, a w danej sprawie sąd dokona nadzwyczajnego złagodzenia, wymierzając karę niższą, to warunkowe umorzenie postępowania karnego nie może być stosowane, ponieważ „zmienia się jedynie granice sędziowskiego wymiaru kary, nie zaś zagrożenie karne danego przestępstwa”⁴²⁵. Omawiana przesłanka posiada cechy warunku wstępnego, który łatwy jest do ustalenia przez organ stosujący warunkowe umorzenie postępowania karnego.

Natomiast przy spełnieniu jednej z dodatkowych przesłanek określonych w art. 66 § 3 k.k. dopuszczalne jest zastosowanie warunkowego umorzenia wobec sprawcy przestępstwa zagrożonego karą surowszą, do 5 lat pozbawienia wolności. Słusznie podkreślono w orzecznictwie, że w przypadku przestępstwa zagrożonego karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności pojednanie się stron jest wprawdzie konieczne dla możliwości warunkowego umorzenia postępowania, jednakże stanowi wówczas warunek niewystarczający. W takiej sytuacji należy bowiem nadal respektować sprecyzowane w art. 66 § 1 k.k. determinanty dopuszczalności warunkowego umorzenia postępowania⁴²⁶.

7. Przesłanki dodatkowe

Nowym rozwiązaniem przewidzianym w Kodeksie karnym z 1997 r. jest art. 66 § 3 k.k. ustanawiający wyjątek od zasady, że warunkowe umorzenie postępowania może być zastosowane wyłącznie wobec sprawcy przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności do lat 3 (art. 66 § 2 k.k.). Ustawodawca przewidział, że omawiana instytucja może zostać zastosowana również do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności do lat 5, jeżeli oprócz przesłanek wymienionych w § 1 art. 66 k.k. ziści się jedna z następujących okoliczności: pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą, sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób jej naprawienia. Należy bowiem mieć na uwadze, że jednym z równoważnych celów

⁴²⁵ *Ibidem*, s. 91.

⁴²⁶ Wyrok SN z 11 lipca 2008 r., III KK 77/08, LEX nr 424883.

procesu karnego jest rozwiązanie konfliktu, jaki zaistniał między sprawcą a pokrzywdzonym, na skutek popełnienia na jego szkodę przestępstwa. Konflikt ten może być rozwiązany lub przynajmniej w znacznym stopniu złagodzony, jeżeli negatywne konsekwencje popełnionego przestępstwa zostaną przez sprawcę zniwelowane. Obowiązek naprawienia szkody występuje w obowiązującym kodeksie w dwóch postaciach, mianowicie jako środek probacyjny oraz jako samoistny środek karny. W pierwszym przypadku, podobnie jak w k.k. z 1969 r., obowiązek naprawienia szkody może być orzeczony w połączeniu z warunkowym umorzeniem postępowania karnego lub warunkowym zawieszeniem wykonania kary, a także przy skazaniu na karę ograniczenia wolności. Jeżeli w wyniku popełnienia przestępstwa zaistniała szkoda, przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego orzeczenie omawianego środka jest obligatoryjne (art. 67 § 3 k.k.). Zastosowanie środków probacyjnych ma w tym przypadku przede wszystkim cel wychowawczy i prognostyczny, nie zaś kompensacyjny, dlatego uchylenie się od jego wykonania może być podstawą do podjęcia postępowania warunkowo umorzonego⁴²⁷.

W § 3 art. 66 k.k. użyte zostało sformułowanie „pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą”. Termin „pojednanie” należy rozumieć jako pogodzenie się, porozumienie, polubowne zakończenie sporu. Zdaniem T. Koziół przy wykładni tego pojęcia należy wziąć pod uwagę przede wszystkim relację między sprawcą a pokrzywdzonym, która wiąże się z konkretną krzywdą (szkodą) po stronie pokrzywdzonego, a której nie można łączyć z jakimś aktem ekspiacji po stronie sprawcy (przeproszeniem, wyrażeniem skruchy, żalu itp.) oraz odpowiadającym mu jakimś aktem absolucji ze strony pokrzywdzonego (wybaczeniem, przyjęciem przeprosin itp.)⁴²⁸.

Na tle pojęcia „pojednania” kontrowersje wywołuje także dopuszczalność w razie śmierci pokrzywdzonego pojednania się ze sprawcą osoby dla pokrzywdzonego najbliższej. W uzasadnieniu do uchwały z 30 września 2003 r. (I KZP 19/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 78) Sąd Najwyższy dopuścił taką możliwość, główny zrań wywodu opierając na odwołaniu się do treści art. 52 § 1 k.p.k., z którego miałyby wynikać wnioski, że jeżeli pokrzywdzony mógł pojednać się z

⁴²⁷ O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks...*, t. I, s. 604.

⁴²⁸ T. Koziół, *Warunkowe...*, s. 131.

oskarżonym, to odpowiednie uprawnienie przysługuje także osobie najbliższej w rozumieniu art. 115 § 11 k.k., która weszła w prawa pokrzywdzonego. Z powyższym stanowiskiem nie sposób się zgodzić, ponieważ pojednanie jest aktem woli, do którego może dojść jedynie między osobami bezpośrednio zaangażowanymi w konflikt, tj. między sprawcą a pokrzywdzonym. Natomiast przeniesienie prawa do dokonania tego aktu moralnego na inne osoby wypaczałoby sens instytucji pojednania, przejawiający się w szansie na przywrócenie ładu moralnego naruszonego przestępstwem. Powyższy pogląd znajduje także odzwierciedlenie w stanowisku doktryny⁴²⁹.

W teorii dominuje pogląd, wedle którego za pojednanie uważa się wszelkie zgodne oświadczenia pokrzywdzonego i sprawcy, w których dają oni wyraz zakończenia zaistniałego między nimi konfliktu i rezygnacji z prowadzenia procesu na przyszłość. Nadto podkreśla się, że skoro w ustawie nie została określona forma, w jakiej ma dojść do pojednania, to możliwa jest każda forma⁴³⁰.

Zaistniały spór może zostać zlikwidowany w wyniku mediacji, porozumienia się stron albo w drodze postępowania sądowego. Ustawodawca nie określił sztywnych reguł osiągania konsensusu, toteż do porozumienia może dojść również bez ingerencji sądu lub prokuratora. Może ono zostać zawarte na piśmie albo ustnie do protokołu, należy je traktować jako oświadczenie woli, które powinno zostać złożone w warunkach pełnej swobody powzięcia decyzji. Do pojednania może dojść także przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego. W zasadzie jest ono możliwe w każdej fazie procesu i to niezależnie od prób podejmowanych przez organy procesowe. Obowiązująca ustawa karnoprosowa, oprócz instytucji porozumienia się oskarżonego z

⁴²⁹ Zob. T. Kozioł, *Glosa krytyczna do uchwały SN z 30 września 2003 r., I KZP 19/03*, PIP 2004, nr 7, s. 126. Z poglądem SN wyrażonym w przedmiotowej uchwale nie zgadza się także Z. Świda, dopuszczając jednak wyjątkowo możliwość pojednania się ze sprawcą przestępstwa osoby najbliższej pokrzywdzonego po śmierci pokrzywdzonego. Autorka zwraca uwagę, że taka możliwość może zaistnieć wyłącznie w sytuacji, w której przed śmiercią pokrzywdzony wyraził taką wolę i jest to możliwe do udowodnienia – Z. Świda, *Uwagi o warunkowym...*, s. 267.

⁴³⁰ A. Zoll, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, Kraków 2004, s. 832.

pokrzywdzonym, przewiduje również możliwość rozwiązywania konfliktów w formie mediacji (art. 23a k.p.k.).

W postępowaniu karnym powinno dążyć się do ugodowego załatwienia sprawy między oskarżonym i poszkodowanym. Racjonalizacja wymiaru sprawiedliwości przejawia się w nakładaniu na sprawcę przestępstwa odpowiednich obowiązków w celu naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem osobie pokrzywdzonej. Spełnienie przez sprawcę czynu zabronionego wszystkich obowiązków może prowadzić do złagodzenia kary lub nawet do całkowitego odstąpienia od niej. Skuteczne przeprowadzenie mediacji oznaczać będzie efektywne i szybkie wywiązanie się przez sprawcę przestępstwa z obowiązku naprawienia szkody oraz trwałe wygaszenie zaistniałego konfliktu.

Jednakże w Polsce mediacja wykorzystywana jest w praktyce sądowej wciąż sporadycznie. Wydaje się, że przyczyna tkwi w nieodpowiednio wykształconej strukturze mediatorów, a także w konserwatywnym podejściu przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości do skuteczności tego rozwiązania na gruncie postępowania karnego. Mediator w tym postępowaniu jest osobą całkowicie bezstronną, neutralną wobec stron, która winna wspierać przebieg negocjacji w celu wypracowania optymalnego kompromisu. Ustawodawca, wprowadzając instytucję mediacji do polskiego systemu prawa karnego, dał tym asumpt do zwiększenia roli pokrzywdzonego w procesie karnym. Nadto na skutek znowelizowania Kodeksu postępowania karnego ustawą z 10 stycznia 2003 r. wprowadzono do instytucji mediacji istotne zmiany⁴³¹. Sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator posiadają kompetencje do skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego we wszystkich stadiach rozpoznawania sprawy. Przekazanie sprawy przez prokuratora w toku postępowania przygotowawczego może przyczynić się do znacznie szybszego zakończenia sprawy. Przemawiają za tym trzy czynniki: psychologiczny, organizacyjny oraz czynnik ekonomiki procesowej, czyli przyspieszenia postępowania karnego. Czynnik psychologiczny stanowi, że na tym etapie postępowania najłatwiej jest rozwiązać konflikt, ponieważ nie nabrał on jeszcze charakteru publicznego. Natomiast poprzez czynnik organizacyjny wskazuje się na łatwość w skontaktowaniu się ze stronami przez organ procesowy. Pozytywny wynik mediacji może doprowadzić do ominięcia postępowania

⁴³¹ S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 80.

dowodowego bądź zakończyć to postępowanie orzeczeniem o warunkowym umorzeniu postępowania karnego⁴³².

Mediacja jako instytucja procesowa może być przeprowadzona po spełnieniu ustawowych przesłanek przewidzianych dyspozycją art. 23a k.p.k. Strony muszą dobrowolnie i świadomie zgodzić się na tą drogę postępowania. Naczelną zasadą postępowania mediacyjnego jest bowiem równość między stronami. Mediacja odbywa się przez dyskusję, przy wzajemnych ustępstwach i kompromisach. W postępowaniu tym nie biorą udziału prokurator czy pełnomocnicy stron lub inni uczestnicy procesu. Postępowanie mediacyjne prowadzi bezstronna i neutralna osoba, zwana mediatorem. Powinien on posiadać odpowiednie kwalifikacje i predyspozycje do wykonywania zawodu oraz cechować się wysokim stopniem profesjonalizmu. „Mediatorzy powinni cieszyć się szacunkiem w społeczności, być osobami doświadczonymi i specjalnie przeszkolonymi, znającymi społeczność i tradycje społeczne oraz być osobami wrażliwymi na czynniki osobowości ludzkiej”⁴³³.

Upoważnionym do występowania w roli mediatora jest przedstawiciel instytucji, która zgodnie ze statusem powołana została do wykonywania zadań z zakresu resocjalizacji, ochrony interesu indywidualnego, ochrony wolności i praw człowieka. Mediacja może być również prowadzona przez osobę godną zaufania. Każde organizacje społeczne i zawodowe mogą stworzyć listę tzw. stałych mediatorów oraz powołać ośrodek mediacyjny. Następnie lista taka przekazywana jest do Prezesa Sądu Okręgowego, który podejmuje decyzję o wpisaniu odpowiedniej osoby lub podmiotu na listę mediatorów, po spełnieniu określonych przez rozporządzenie warunków⁴³⁴. Po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego, właściwa instytucja lub osoba godna zaufania obowiązana jest sporządzić sprawozdanie z jego przebiegu i jego wyników (art. 23a § 4 k.p.k.).

Natomiast zgodnie z § 3 art. 23 a k.p.k. postępowania mediacyjnego nie może prowadzić osoba, co do której w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności nakazujące jej wyłączenie (art. 40–42 k.p.k.), czynny zawodowo sędzia, prokurator, adwokat, radca prawny, a

⁴³² *Ibidem*, s. 82.

⁴³³ E. Bieńkowska, *Nowy zawód-mediator sądowy*, Jurysta, 1998, nr 3–4, s. 11.

⁴³⁴ I. Dziugieł, *Mediacja w postępowaniu przygotowawczym*, Szczytno 2004, s. 92.

także aplikant tychże zawodów albo inna osoba zatrudniona w sądzie, prokuraturze lub innej instytucji uprawnionej do ścigania przestępstw.

Na koniec warto zasygnalizować, że także ustawy szczególne mogą formułować inne przesłanki dodatkowe, upoważniające sąd do zastosowania warunkowego umorzenia wobec sprawców przestępstw zagrożonych karą 5 lat pozbawienia wolności. Tytułem przykładu można wskazać art. 72 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii⁴³⁵, zgodnie z którym warunkowe umorzenie można zastosować do będącego osobą uzależnioną lub używającą szkodliwe substancje psychoaktywne sprawcy takiego przestępstwa, jeżeli podda się leczeniu i rehabilitacji lub udziałowi w programie profilaktyczno-leczniczym, prowadzonym przez zakład opieki zdrowotnej lub inny podmiot działający w ochronie zdrowia. Omawiana regulacja stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 66 § 3 k.k., dlatego też, jeżeli zostaną spełnione wskazane wyżej przesłanki, sąd może zastosować warunkowe umorzenie wobec sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, nawet jeżeli nie zaistniała żadna z okoliczności, wymienionych w § 3 art. 66 k.k.⁴³⁶.

⁴³⁵ Dz.U. nr 179, poz. 1485 z późn. zm.

⁴³⁶ T. Kozioł, *Warunkowe...*, s. 138.